

A SZ.-KERESZTURI TANODA TOVÁBB FEJLESZTÉSÉNEK KÉRDÉSE.

I.

A „Ker. Magvető” 1879-ki hatodik füzetében K—y ur „Nyílt levele” a kereszturni tanoda osztályokkal bővítését a szerkesztőség felhívására tovább fejti s a vitát beindítja.

Legyen szabad a dologhoz szólnunk!

A Nyílt levél érdemes írója azt mondja, hogy a kereszturni Zsinaton a kereszturni tanodának egy osztálylyal bővítése indítványoztatott. S ezt a nevelésügyi bizottmány fedezte fel s a kérdést tagadó véleménynyel terjesztette be és az elvettetett. Nem bővítés pedig, hanem, mint nélkülözhetetlen kellék, kéretett maga a VI-ik osztály megszavazása. S a tisztelt író elődeink programjába kapaszkodik az indítvány megdöntése végett, s tilt a particularismustól, melynek — ugymond: egyházi történelmünkben nyomát nem látja.

Az elődök programjának — mely Kolozsvárra főtanodát, Tordára és Kereszturnra altanodát állit tervben, melyek közül a kereszturninak a gyakorlatban létrejöhetése az érdekelt székely nép áldozatkészsége vala a szegletköve; e programnak az a főtétele, hogy Kereszturnról is ugy mint Tordáról a főtanodába menjenek tovább fejlődés végett tanuló ifjaink, valamint eddig, ugy a kívánt VI-ik osztály beállításával sem lesz tűzpróbára téve s az egységes nevelés elve nem veszélyeztetik. És ez nem bizonyítja K—y ur azon ellenérvét, hogy Kereszturn után Tordán is fel kellene állítani a VI-ik osztályt s Kolozsváron azt az algymnásiumhoz visszacsatolni. Azt sem, hogy a népiskolának tekinthető kereszturni tanoda a tordai után férjhezadóvá váljék.

De ha akarni tudjuk, hogy felállítsák a VI-ik osztály Kereszturnra, akkor — meg vagyunk győződve — a még megkívántató két éves kolozsvári tanfolyam annyi képzettsépet biztosit ifjainknak, hogy vallásfelekezetiünk jeles tagjaivá váljanak. E meggyőződésünket pedig a Kereszturnon székelő járásbírói és szolgabírói hivatal, tanító-képezde, mivel — habár nem nagyszámu — városi nép és derék vidéki népben helyezük s úgy véljük, mind ezek az ifjuság becsvágyára annyi befolyást gyakorolnak, a mennyi egy 15—16 éves ifjunál elégséges, melynek két éves főtanodai tovább fejlődése után elég képzett egyének lépnek ki az életbe s majd papok az egyházakba. Csak akarnunk kell s jó tanár mellett a VI-ik osztály felállitható, a nélkül, hogy ev. református testvéreink emlegetett aggo-

dalmára lenne okunk. Mert azt, hogy Kereszturt versenyterre akarnók állítani Udvarhelylyel, mint vádat kell hogy elutasítsuk Prodere sit dubium: voluit sed vincere tales! — —

A VI-ik osztálynak Kereszturra indítványozása két főokból ered:

Egyik a III-ik osztály egyenruhás deákságának eltörléséből származik s abban áll, hogy — miután a novitiusok (IV-ik osztály) iskolai közterhek viselésére vannak kötelezve, az egyedüli V-ik osztályból telnek ki szobagazdák, légátusok és magántanítók; e tulterheltetésért vált szükségessé a VI-ik osztály, a tanácskozások e tengeri kigyója, s támadtak iskola barátok csupa lelkesedésből — —

Második ok: a Kereszturra gravitáló 37 ezernyi unitárius székely nép azon tudata, hogy az idő nyomora és akadályai mellett is érzik, ösmerik a szülők gyermekeik iránti kötelezettségeket és annak megfelelni igyekeznek minden jobb keblű keresztény. S ha már a tanuló ifju az V-ik osztályon kívül a VI-ikat, mint főtanodai folyamat, megizlelné, annak a más „vagy két“ évnek később kedvvel menne neki s a gyenge tehetségű szülő hajlandóbb lenne neki gyürkőzödni a nagyvilági iskolai költsézésnek, és — — a kereszturi tanoda több ifjat adna át évenként a főtanodának, mint eddig. S kérdjük: nem elég méltánylandó ok-e ez. Mert hogy Kolozsvárt számok mutatják a könnyebb tanulhatást, a valóságban nem áll. Hja! a nevedő becsvágy legtöbbször dús kamatban fizeteti meg magát s a mi a vámon megjön, a réven vész el.

Még egy melléklet! Keresztur vidéke a legjobb kedélyűs tanulékony észtehetségű unitárius népből áll; de e nép, más vidékhez képest, szegény. Példák vannak rá, hogy e vidéken lakó szülő a kereszturi vásárba menve, egész hétre való élelmet visz magával fiának, vagy fiainak a gymnásiumba s ezt úgy jellemzik, hogy X vagy Y a ládából tanul. Az így megtakarított nyeresémet pedig avagy minő beneficium pótolja Kolozsvártt. Igen! a szülők könnyebb segélyezhetése okáért is indítványoztatott a zsinaton az egyház jónak bizonyult, de megváltoztatástól féltett programjához sujtott kérdés.

Lehetne vádolni az indítványozókat: miért nem tették reductio és miért productio alapján indítványukat? Erre a felelet: azon egyszerű okból, mert arra csaknem egészben kész pénzalap ajánlkozik; a Demeter-alap s az ehhez csatolható, ma már szükségtelenné vált elemi tanítók díjából az a rész, a mely egy előkészítő osztály tanítója fizetésén felül marad.

De kolozsvári híveinkről se tesszük fel, hogy ha itthon ég a ház, Budapestre menjenek oltani.

Tessék elhinni: az indítvány nemcsak „valamely iskolabarátok lelkesedése“, hanem gondolkodni és érezni tudó szülők meggyőződéséből ered.

A kereszturi Zsinat a vitás indítványra egy fél tanár egészszé tételével felelt, jól tudjuk; de csak pénzrivelet útján, mert az a fiatal erő ma is éppen azt a fokot s éppen oly lelkesedéssel tanítja.

Különben a kérdés pénzügyi oldaláról akkor szólhatnánk, ha pénztári költségvetésünk egyszersmind világos kimutatása volna pénzügyünknek s így indulna szét az egyházi kerületekhez.

A szellemi részt tekintve pedig: miután Londonban foly-

vást képeztetik egy fiatal s még Tordára is kijutott egy doctori czimmel felruházott tanárjelölt köztanító-nak, akkor annál jobb reménnyel nézünk a jövőbe, midőn a keresz-turi VI-ik osztály jól képzett tanárral oda juthat, hogy nem lesz ki-vánatos, hogy a becsvágyért küzdő ifjuság a mos-taninál is elébb menjen a főtanodába. Az idő és körülmények egyaránt az indítványozók mellett szólnak tehát.

Igen, mert mások az idők, mások az igények! Egy meggyőződés indítása adta a tollat kezembe, hogy a vitához szóljak, hogy csak ély pénz erőnknek a keresz-turi VI. osztályúvá bővi-tett altanodának jobb karba állítására befektetett része legjobban gyümölcsözők a jövőben. Azért mielőbb

Aequaemus pugnas!! — — —

KISS SÁNDOR.

II.

K. L.-nek e folyóirat mult évi utolsó füzete 417—420 lapjain megjelent Nyílt leveléhez bátorodom néhány szót szólni. A szerkesztő urak e Nyílt levelet szóról-szóra kiadták, remélem az én észrevételeim is nyírbálatlanul jönnek az olvasó közönség eleibe. *)

Mindjárt nyíltlevele első soraiban azt mondja: „a sz. keresz-turi tanoda bővítése, jegyzőkönyveink tanusítása szerint, e század elejétől tanácskozásaink tengeri kigyójává vált.” Ezt oly kérdések felmerüléséről szokták mondani inkább, a melyek nem kedvesek az illetők előtt, a melyeknek tárgyalása unalmassá vált s szeretnék, ha, mint a tengeri kigyó, nyomtalanul eltűnnék.

Ez intézet a mult század végén keletkezett s e század elején indult virágzásnak s mint ilyenek, hogy ügyei sokszor kerültek tárgyalás alá, az igen természetes. De ilyenmü megbővítése, a melyet szörnny-kérdésnek neveznek némelyek, csak az 1863-iki főtanácscon merült fel. Azóta az egyházkörök többször megújították.

„A keresz-turi zsinat a VI-ik osztály felállítását elvetette, de helyette egy új tanári szék felállítása lett elvileg elfogadva“, mondja a Nyílt level. A VI-ik osztály elvettetett, de egy új tanári szék felállítása határozatilag kimondatott, csak a betöltése hagyatott a következő főtanácsra. Már hogy a zsinati jegyzőkönyvbe emlént van a határozat beírva, azt nem tudom, de én legalább így emlékezem. Ha ezért van a vita beindítva, ezzel akár be is végezhetjük.

A VI-ik osztály kérdése elvettétvén, vitatása tovább oknélküli, meddő vita. De K—y L. ur mégis vitatja s ezzel kapcsolatosan oly dolgokat érint, a melyekre csak a tulságos szolgálai lélek némulhat el. Hogy Kolozsváron legyen a főtanodánk, az ellen senki sem akar beszélni. Az egységes neveltetés, oktatás utján nyert közszellem; az unitáriusok hagyományos összetartása, a melyben van erőnk, mindnyájunk előtt oly szent és becses, hogy az ellen cselekedni vétek lenne. S hogy mégis bevonatott és vouatik e vitába a keresz-turi iskolá-

*) Kivéve az itt következő sorokat, miután nem az a kérdés, hogy ki, hanem mit irt. Szerk.